

Рецензия

от доц. д-р Миряна Янакиева

**за трудовете на доц. дн Йонка Найденова,
представени на конкурса за академичната длъжност „професор”
в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност
„Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и
Австралия (Унгарска литература)”,
обявен от Института за литература при БАН**

Доц. дн Йонка Найденова притежава впечатляваща по своя обем научна продукция в областта на унгаристиката и сравнителното литературознание. Броят на нейните публикации на български, унгарски и руски език надхвърля цифрата 100, сред тях са и около десетина монографии. В настоящия конкурс тя участва с 16 публикации и подготвена за печат книга, с които не се е явявала на предишни процедури или конкурси.

През 2011 г. тя защити успешно научната степен „доктор на науките” с мащабния си труд „Унгарските реалии в контекста на културния трансфер”, издаден впоследствие и като книга. Това обстоятелство придава допълнителна тежест на нейната кандидатура в настоящия конкурс за професор. То отразява и характерния за нея начин, по който се развива научната ѝ кариера през годините – плавно и търпеливо, без прескачане на етапи, като до всяка следваща стъпка в професионалното ѝ израстване се стига в резултат на огромен труд и доказани постижения. Без каквото и да било преувеличение може да се каже, че тя е един от стожерите на съвременната българска унгаристика и на модерните изследвания в областта на сравнителното литературознание у нас.

Приложената авторска справка за трудовете на доц. дн Йонка Найденова отразява синтезирано и точно многобройните им приноси.

Много от нейните книги, студии и статии се нареждат сред първите по рода си за нашата унгаристика както на ниво съдържание на разработената в тях проблематика, така и на методологическо ниво. В тях образователният елемент, отличителен например за трудове като двутомната „Панорама на унгарската литература”, в която за първи път български специалист се наема да представи цялостно историята на унгарската литература от възникването ѝ до края на XX век, се съчетава със собствени концептуализации, изградени и развити благодарение на сериозната литературно-теоретична, а също така и интердисциплинарна компетентност на авторката. Сред най-скорошните примери за последното е споменатият по-горе неин труд върху унгарските реалии и техните български преводи, в който изключително убедително е оползотворен понятийният и методологически инструментариум на редица научни области като теория на превода, литературознание, културология, социолингвистика и др.

В съчиненията на Йонка Найденова са развити всички аспекти на литературната компаративистика, като този на рецептивното изследване заема съществена част от научните ѝ занимания и е от особено важно значение за изграждането на образа на българо-унгарския литературен и културен диалог в исторически план. В монографии като „Унгарската художествена литература и възприемането ѝ в България (1878-1944)”, „Унгарската книга в България”, „Унгаристични пространства” и др. тя проследява различни етапи от рецепцията на унгарски литературни автори и творби в България, история, която изключително добре познава. Тази рецепция има, разбира се, своята фактологична страна, отнасяща се, най-общо казано, до въпроса кои унгарски автори са се оказали предпочитани за превод в България в един или друг културно-исторически период. Но установените факти, изчерпателно и систематизирано поднесени в съчиненията на Йонка Найденова, са предмет и на внимателна интерпретация, насочена към разчитане на своеобразната културна знаковост на едни или други рецепционни избори, що се отнася

до културата на страната приемник. Според уместно подобрания израз на авторката, унгарските художествени творби са обект на „трансформация” в български условия, иначе казано, претърпяват специфични промени, по-точно, пресемантизации, в резултат на взаимодействието между тях и българския културен и литературен контекст, в който попадат в резултат на превода. Интересът към този аспект на преводната рецепция прави унгаристичните изследвания на Йонка Наденова не по-малко приноси и по отношение на българистиката, доколкото изборите на автори и творби за превод от една или друга чужда литература са част, при това твърде съществена и показателна част, от облика на дадена национална литература в определен исторически период.

Траен е интересът на изследователката и към такива въпроси на литературознанието, какъвто е въпросът за типологичните сходства между двете изучавани от нея литература – унгарската и българската, или за различните концепции за национална литературна история.

Освен от литературно-историческа и от компаративистична гледна точка, съчиненията на Йонка Найденова представляват сериозни постижения и в областта на съвременната теория на превода. Тя разработва важни и трудни въпроси като тези за напрежението между преводимост и непреводимост, за превода като фактор за опознаването на Другия, за усвояването на „чуждото” в межкултурното общуване, както и специфично литературоведски аспекти на преводаческия труд, свързани с категории като жанр, заглавие на литературното произведение и др. Не трябва да бъдат пропуснати и направените от нея сравнителни анализи на български преводи на Шандор Петьофи, направени от изтъкнати български културни фигури като Иван Вазов, Пенчо Славейков, Гео Милев и др.

Изброените насоки на нейните изследователски търсения продължават и в най-новата ѝ, приета за печат, книга „Аспекти в рецепцията на унгарската литература в България (края на XIX – XX в.)”. В отделните глави се разглеждат както теми с обзорен характер като

унгарската книга в България, така и теми, свързани с „пътя към българския читател” на избрани унгарски поети и писатели като Петьофи, Мор Йокан, Жигмонд Мориц, Атила Йожеф. Изследването е организирано на три нива. *„Първото ниво обозначава установяването на самите преводи, тяхната регистрация и публикации. Второто ниво засяга така наречените паратекстове – предговори и послеслови, рецензии и изследвания, най-общо отзвук от преводната реализация. И третото ниво, което всъщност е и най-значимо, се отнася до навлизането, още по-точно, до вписването на вече преведената творба в новата чуждоземна среда, до превръщането ѝ от „непозната”, „чужда” в „своя”, в „родна”. Това ниво включва всичко онова, което осигурява нейната канонизация, различните степени на въздействието ѝ върху българския читател. Въпросът следователно, освен в обема, а и в избора на творбите, които се превеждат, е как и доколко преведеното влиза в обръщение, в диалог, откроявайки конкретни образци на чуждата култура, но и рецептивните очаквания, възможностите на националната ни литература”* (Уводни думи). В тези формулирани от самата авторка насоки на нейната работа са синтезирани главните аспекти на изследователското поле, каквото е изучаването и тълкуването на дадена преводна рецепция, и по същество разкриват смисъла от съществуването на такова поле изобщо.

Научните интереси на Йонка Найденова, отразени в нейните монографии, обуславят тематиката и на многобройните ѝ статии и студии. Към посочените дотук акценти в нейните занимания трябва да се добави интересът ѝ към „Унгария в духовния живот на банатските българи” (заглавие на нейна кратка монография, издадена през 1995 г.) – тема със сериозно историко-културно значение. Проучванията на изследователката хвърлят светлина върху специфични страни на съжителството между българи и унгарци в периода 1867-1918, а също така са довели и до важно откритие – вестник от 1893, който преди появата на споменатото по-горе съчинение не е бил известен на науката.

Наред с научните си публикации, кандидатката за настоящия конкурс е автор и на редица трудове с научно-приложен характер: христоматии, разговорници, енциклопедични сборници, предназначени главно за обучението на студенти по унгарска филология. Функционалността на тези помагала се дължи и на дългогодишния опит на Йонка Найденова като университетски преподавател по унгарска литература, странознание на Унгария и превод, съставител на учебни програми, ръководител на дипломанти и докторанти. Накратко, тя има съществен принос за развитието на специалността „Унгарска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“.

Към нейната разнообразна научна, научно-приложна и преподавателска работа трябва да се прибави и богатата ѝ дейност на преводач на унгарска художествена литература, съставител или редактор на книги, преведени от унгарски, автор на предговори, послеслови, литературно-критически портрети. Няма аспект на филологическото поприще, който да ѝ е чужд. Еднакво висока е нейната компетентност и като лингвист, и като литературовед, и като преводач.

Картината на постиженията и заслугите на доц. дн Йонка Найденова би била непълна, ако не се посочи и нейният принос в научния и организационен живот на Института за литература. Тя е дългогодишен ръководител на направлението по сравнително литературознание, член на Директорския съвет, секретар на Научния съвет, ръководител на научни проекти. Неоценима е извършената от нея работа като съставител и редактор на ежегодния библиографски бюлетин на Института и като отг. секретар на редакционната колегия, подготвила юбилейния сборник по случай неговата 60-годишнина.

Благодарение на професионалните си компетентности, тя изпълнява много успешно през годините ролята си на културен посредник между България и Унгария по различни начини, в това число и като Директор на Българския културен институт в Будапеща за периода 1995-1998 г. Участвала е също така в редица международни научни

конференции по унгаристика (Виена, 1986; Сегед, 1991; Неапол, 1997; Дебрецен, 2006; Клуж-Напока, 2011).

В отлично подготвената документация за настоящия конкурс, представена от кандидатката, силно впечатление прави и внушителният списък на цитиранията. Той свидетелства за това, че през всичките години на нейната научна работа, постиженията ѝ са били забелязвани и оценявани, както у нас, така и в Унгария.

Заключение: Дългогодишната кариера на доц. дн Йонка Найденова е пример за професионализъм, разнообразие, и в същото време, последователност на изследователските интереси, безспорни постижения и – държа да подчертая – научна почтеност. Затова с пълна убеденост ще подкрепя нейната кандидатура за заемане на академичната длъжност „професор” в Института за литература на БАН, в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Унгарска литература)”.

29. 08. 2013

Подпис: /...../
Доц. д-р Миряна Янакиева